

ció lusòfona, i encara menys tractant-se d'una publicació institucional amb difusió molt reduïda. El llibre està disponible als centres de recerca que l'han editat i, a més, el podeu trobar i descarregar (previ pagament) a la llibreria virtual de l'Instituto Açoriano de Cultura: <http://www.iac-azores.org/livraria/diversos.html>. Per tal de millorar la difusió d'aquest text, seria molt recomanable fer-ne la traducció al català o al castellà,

de manera que els qui no gosin apropar-s'hi en la llengua original, ho puguin fer a través de la traducció.

Maria Prats Ferret
Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia
maria.prats@uab.cat

BRUNET, Roger (2011)

Sustainable Geography

Londres / Hoboken: ISTE / Wiley, XXVI + 393 p.

ISBN: 978-1-84821-192-6

El geògraf tolosà Roger Brunet, nascut el 1931 i actualment jubilat però encara en actiu, és conegut sobretot per *Les villes européennes*, un informe de 1989 realitzat per encàrrec del Govern francès en el qual es cartografià la Megalòpoli Europea —el que poc després la periodista Josette Alia batejà com la Banana Blava— i els Nords del Sud, terme pres de Pasqual Maragall, per referir-se a l'Arc Mediterrani. L'impacte que produí aquell treball fou majúscul, tant en la política territorial de la Unió Europea i de França com en la d'algunes regions europees. A Catalunya, per exemple, l'Ajuntament de Barcelona n'adoptà els resultats tot incloent-los en el pla estratègic de la ciutat i, a iniciativa del propi Maragall, el reedità el 1991 en quatre llengües (català, francès, castellà i anglès).

Brunet forma part d'aquella generació de científics que protagonitzaren el gir estructuralista i teoreticoquantitatiu de les ciències socials a la dècada de 1970. Les seves investigacions s'havien iniciat a la meitat de la dècada de 1950. Estaven relacionades amb la geografia física i rural del sud de França, d'Algèria i Tunísia, però una dècada després s'introduí de ple en la comprensió de les estructures

territorials i en el desenvolupament de la que ha sigut la seva aportació metodològica principal: la coremàtica. L'aplicació de la geografia constituí —i així continua sent si hem de fer cas de *Sustainable Geography*— un dels grans reptes de la disciplina. En aquest sentit, sobresurt el període 1984-1997, durant el qual, i d'una manera més clara, Brunet, com a director i membre del grup de recerca RECLUS (Réseau d'Études des Changements dans les Localisations et les Unités Spatiales), vinculat a la Maison de la Géographie de Montpellier, posà en pràctica aquella màxima. Pels nombrosos encàrrecs rebuts de diversos organismes i administracions públiques i, cal afegir, per les seves vinculacions amb el Partit Socialista francès (que tingué la presidència de la República durant aquella etapa), a l'entorn de RECLUS s'organitzà una nova articulació entre la recerca i els poders públics. Fou en aquesta època quan hom el considerà el «veritable especialista» de l'*aménagement du territoire*.

A més d'aquestes aportacions, Brunet ha tingut sempre un interès especial per la difusió de la geografia i de la recerca. Amb aquest objectiu, dirigí la *Géographie Universelle* (1990-1996)

en 10 volums, l'*Atlas de France* (1995-2001) en 14 volums i *France, le Trésor des régions* (2006-2010) en 34 volums o, en una altra línia, fundà i dirigí les revistes *L'Espace géographique* (1972-2003) i *Mappemonde* (1986-2004), on s'han publicat alguns dels seus treballs. En una línia similar, podem situar *Sustainable Geography*, un recull d'articles i de conferències (revisats, originals o inèdits), principalment dels anys 1980 i posteriors a 1996, a més d'alguns capítols redactats per a l'ocasió que sintetitzen els seus treballs de les dècades de 1960 i 1970. No és la primera vegada que elabora una recopilació: abans ja havia signat *Territoires de France et d'Europe. Raisons de géographe* (1997), una compilació d'articles i conferències de 1989 a 1996. A diferència d'aquella, la present es tracta d'una obra que vol cobrir el conjunt de la seva carrera, fins i tot es pot entendre com una autobiografia geogràfica. A més, amb aquesta obra, la primera publicada en anglès (i sense una edició prèvia en francès), l'autor sembla que també vol reivindicar la seva plaça dins la geografia internacional. Arran de l'hegemonia anglofona, se l'ha llegit poc i molt sovint se l'associa, i se'l redueix, al concepte de Banana Blava i a la influència —exagerada— en el disseny de la política regional de la Unió Europea de la dècada de 1990. Malgrat aquest desig, probablement la col·lecció on s'ha publicat, «Geographical Information Systems Series», no és la més adequada, ja que condueix a confusions: no és un llibre sobre SIG i amb prou feines hi fa alguna referència.

El llibre s'estructura en cinc parts, cada una de les quals és introduïda per una breu presentació i integrada per diversos capítols (els textos seleccionats). S'inicia amb un prefaci i una ressenya autobiogràfica i es clou amb un capítol final de conclusions, que resulta ser un extracte revisat d'un article de l'any 2003. Com en la majoria de les altres obres de Brunet, un índex analític tanca el llibre.

A la primera part, «Geographical space production: systems and laws», es fa palesa la relació entre Brunet i la geografia positivista. S'hi exposa de forma general la teoria sobre la producció i l'organització d'espais geogràfics, entenent l'espai com un sistema, juntament amb la presentació d'una llarga llista de vint-i-cinc lleis que en regulen la producció. En un nivell de concreció més gran, l'autor se centra en el que per a ell és l'element d'estudi principal de la geografia: la «regió». En aquest punt, cal tenir present que, a la dècada de 1970, va voler renovar la geografia regional francesa, llavors encara molt subjecta al mètode vidalià. Partint de la idea de les discontinuïtats de l'espai geogràfic, Brunet definí dos conceptes nous per analitzar la «regió»: el «camp geogràfic», els espais d'influència de cada fenomen geogràfic particular (físic, econòmic, polític, cultural, etc.), i el «geó», qualsevol estructura espacial particular identificada amb un sistema propi, resultat de la superposició de diversos «camps».

La segona part, sota el títol «Broken space», enllaça amb l'anterior en aprofundir i desenvolupar la qüestió de les discontinuïtats: les ruptures i els canvis sobtats en processos continus, tant de la geografia física —àmbit on les observà per primera vegada—, com de la humana. Després d'un primer capítol teòric, passa en els següents a analitzar diversos mecanismes i exemples. En primer lloc, exposa les formes d'«atrinxerament territorial», a través de les quals els llocs i els grups humans es diferencien els uns dels altres per tal d'incrementar el seu domini o protegir-se. El cas més extrem és el que Brunet anomena els «antimons», els llocs separats per oposició de l'espai «ordinari». Sobre aquest tema, analitza les «zones lliures» comercials i industrials, on domina la desregulació i l'explotació econòmica i laboral, i el gulag, el sistema espacial de repressió política i explotació laboral de la Unió

Soviètica. Per últim, inclou un text més recent sobre les migracions globals en tant que conseqüència de les discontinuïtats socials i econòmiques.

A «Models and choremetics» repren el que ja ha apuntat a la primera part: el desenvolupament d'una nova metodologia per a la geografia regional, basada en la identificació d'estructures elementals i figures bàsiques dels espais geogràfics, és a dir, en models. En els dos primers capítols, l'autor ens hi ofereix una explicació de la coremàtica, juntament amb un inventari complet dels corotipus. Els següents corresponen a diversos estudis de cas a diferents escales: la Mediterrània, diversos països (França, Polònia, Ucraïna, Rússia, Austràlia i Moçambic), la regió d'Aquitània i la ciutat francesa de Tours. Entremig d'aquests capítols, hi podem trobar una reflexió, escrita per a l'ocasió, més general i profunda sobre el sentit i l'ús dels models en geografia. Segons el meu parer, una de les aportacions més significatives del llibre i que mereixeria un emplaçament millor.

La quarta part, «Scales of globalizations and moving Europe», gira a l'entorn de la globalització i de les seves implicacions a nivell econòmic, ecològic, social i cultural. Després d'un primer capítol teòric, i remarcablement crític amb el procés de globalització, els següents exposen, com en altres parts precedents, diferents estudis de cas. El primer se centra en la geografia dels diamants (la xarxa global que enllaça llocs de producció, mercats i oligopolis), a continuació en Europa (des de la coneguda estructura formada per la Megalòpoli Europea i els arcs Mediterrani i Atlàntic fins a unes altres de no tan difoses, com ara «el ring», però menys obsoletes) i, en el darrer capítol, torna a Rússia després de la desaparició de l'URSS.

El títol de la darrera part, «Geography into the city: prospects», és bastant enganyós. Si hom s'espera la continuació de l'anterior a una escala més propera

—les ciutats—, tenint en compte que un dels temes de Brunet ha estat l'espai urbà, s'endurà una decepció. Aquesta part és sobretot un calaix de sastre conformat per reflexions, no per això menys interessants, sobre la disciplina geogràfica: el sentit i la utilitat de la geografia i els geògrafs en la societat actual i els desafiaments i les oportunitats del postmodernisme, dels drets humans i del desenvolupament sostenible.

Sustainable Geography, més enllà de presentar la construcció d'una «geografia racional i raonada» (p. xvi) per comprendre la lògica que hi ha darrere la producció dels espais geogràfics, conté un fil argumental molt més interessant: la sostenibilitat de la geografia. Brunet ha sigut testimoni i participant de l'evolució d'aquesta ciència en els darrers seixanta anys. Així, ha vist passar, com ja s'ha apuntat, la geografia regional clàssica, la geografia teòrico-quantitativa i estructuralista i la geografia postmoderna —que no acaba d'entendre ni comparteix—. Com en el cas de les discontinuïtats, considera que aquesta evolució ha sigut per etapes, i no pas un avenç lineal, amb assimilacions successives i acrecions, resultat de mancances i reaccions oposades. Per Brunet, aquesta evolució és, justament, la fortalesa de la geografia i de la seva sostenibilitat al llarg del temps.

Què és, però, la *geografia sostenible*? És aquella que, en els seus processos interns, és capaç d'adaptar-se als canvis del món, dels llocs i les societats, incloses la seva representació; que incorpora constantment recursos, eines i coneixements nous; que és rigorosa i que es fonamenta en fets demostrables, i que és eminentment crítica i no autocomplaent. Amb aquest recull, l'autor vol provar les seves contribucions a una geografia sostenible, alhora que vol constituir-lo com una il·lustració d'aquest procés, de la seva pròpia evolució des de 1952 fins a 2009. Tanmateix, pot ser que l'autor s'hagi traït a si mateix

en haver volgut donar a tota la seva trajectòria una coherència amb la geografia sostenible, un concepte nou que fins ara no havia formulat o, si més no, sobre el qual no n'havia publicat. D'aquí la selecció (i exclusió) dels textos, l'ordre en què són presentats —i que, d'altra banda, en alguns casos podria ser més adient— i, sobretot, la revisió i la reformulació dels més antics. En tot cas, es tracta d'una obra que permet conèixer el vast treball, les aportacions i el pensament d'un dels

geògrafs europeus més importants de la segona meitat del segle xx que es veu a si mateix com un «menuisier du vieux savoir» (p. 215).

Xavier Oliveras González
 Universitat Autònoma de Barcelona
 Departament de Geografia
 xavier.oliveras@uab.cat

BURGUEÑO, Jesús (2011)

La invención de las provincias

Madrid: Catarata (Serie Estudios Socioculturales, 355), 221 p.

ISBN 978-84-8319-576-5

«L'estructura provincial espanyola actual té com a model substancial de referència la realitat territorial de la Corona de Castella, en general, i de la Meseta, en particular. Allí, el vot urbà a Corts, d'antuvi, i la instauració de les intendències, més endavant, esbossaren un determinat mapa provincial d'Espanya amb uns perfils que ja eren molt definits a les acaballes de l'Antic Règim» (p. 18). Així de contundent es manifesta el professor Jesús Burgueño en considerar la Castella del segle XVIII (cap. 1: «La província castellana com a model. Les ciutats amb vot a Corts», p. 11-22) com un territori provincialitzat des de força abans i que —més enllà del desordre formal de les fronteres— presentava una geografia política no gaire allunyada de la que s'esdevindria a l'època contemporània. En conseqüència, a bona part de la Corona de Castella i a Navarra, la província actual no és altra cosa que una reformulació històrica plenament arrelada, tant en l'administració com en la percepció popular. La història de la divisió provincial espanyola, allò que aquest llibre ens ofereix de manera convincent i crítica, no ha estat capaç de sostreure-se'n de cap manera.

Les reformes de la divisió provincial (cap. 2: «Les reformes il·lustrades (1799-1805) del desgavell», p. 23-36) van ser menades pel Consell d'Hisenda en el marc de les mesures del ministre Miquel Gaietà Soler per millorar el cobrament dels impostos reials a la Corona de Castella. A més a més de les reformes de límits i la unió de Toro a Zamora, també es va actuar en el mapa administratiu en una altra direcció: la segregació de sis noves províncies, totes les quals tenien capital marítima, circumstància geogràfica que fins aleshores no es donava en cap cas. Tanmateix, la transcendència d'aquesta operació excedeix la pròpia reforma d'Hisenda, ofegada pel deute, en la mesura que assenyalava el camí definitiu de la divisió provincial liberal: la fragmentació de les grans províncies, les de la Corona d'Aragó incloses.

És innegable que, malgrat que fos obra del *govern intrús*, la divisió prefectoral de 1810 (cap. 3: «El model napoleònic: ¿refús o fascinació?», p. 37-49) va influir en la demarcació provincial definitiva i, de manera especial, per reforçar la idea de racionalització en la reforma de la divisió territorial. Preci-